

EKOLOGIE

RNDr. Martin Culek, Ph.D.

Geografický ústav MU

Pojem ekologie

- Ekologie: Ernest Haeckel (1869): oikos –
logos –
nomos –

„Ekologií rozumíme soubornou vědu o vztazích organismů k okolnímu světu, kam můžeme počítat v širším smyslu všechny existenční podmínky.“

My: „Ekologie studuje ....“

Jaké problémy ekologie řeší:

- **Tolerance a adaptace**
- **Ekologické podmínky**
- **Časoprostorové změny**
- **Vzájemné vztahy**
- **Ekosystém,**
- **Produktivita**
- **Prognózování**

Členění ekologie

- **Autekologie**
- **Demekologie**
- **Synekologie**
- **Krajinná ekologie**

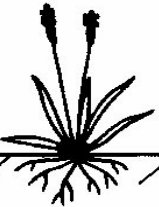
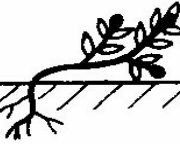
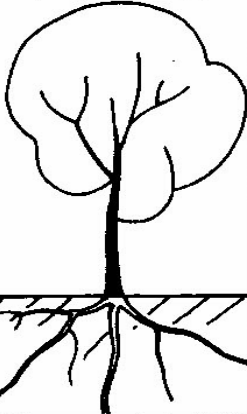

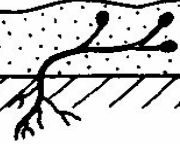
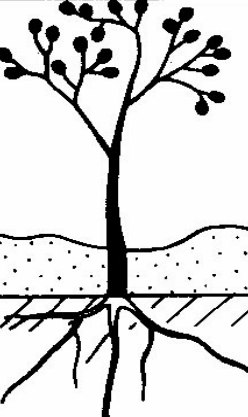

Krajinná ekologie (geoekologie)

- 1. Má vyšší stupeň
- 2. Řeší
- 3. Více se věnuje
- 4. Vždy počítá s vlivem
- 5. Je méně
- Příklad: Matrix,
- Zavedl

Životní formy 1.

- Stejně ....
- Raunkiaer: .....Fanerofyty, chamaefyty, hemikryptofyty, geofyty, terofyty.

Období	TEROFYT	GEOFYT	HEMIKRYPTOFYT	CHAMAEFYT	FANEROFYT		
vege- tační						 semeno	
klidu						 přetrvá- vající orgány	 krátkodo- bé orgány
						 pupery	

Obr. 16. Typy životních forem podle Raunkiaera (J. Jeník).

Životní formy v biomech

- Každý biom – specifické zastoupení životních forem:
- Tropické lesy – makrofanerofty, mezofanerofty
- Savany - mikrofanerofty, hemikryptofty
- Pouště – geofyty, terofyty
- Stepi – hemikryptofty, geofyty, terofyty
- Subtropické lesy – makrofanerofty, mezofanerofty, mikrofanerofty, nanofanerofty, geofyty, terofyty
- Listnaté lesy mírného pásu – makrofanerofty, mezofanerofty, mikrofanerofty, nanofanerofty, hemikryptofty, geofyty
- Tajga (jehličnatá) – makrofanerofty, mezofanerofty, nanofanerofty, chamaefyty, hemikryptofty
- Tundra – chamaefyty, hemikryptofty

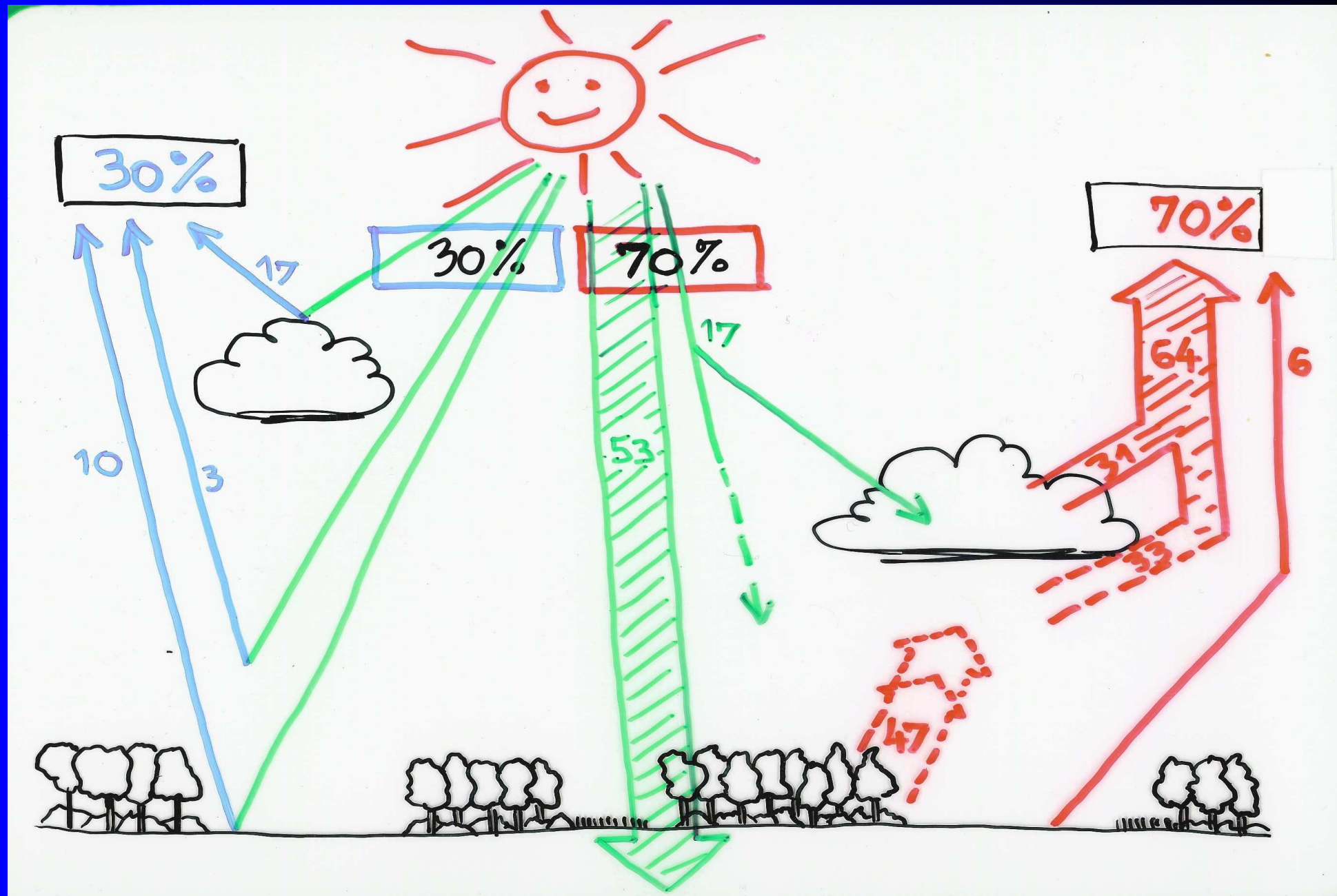
Ekosystémy

- Ekosystém – označuje propojení
- Ekosystém: Obecný pojem, ...
- Zavedl ...
- Analogie Rus ...
- Analogie Čech ...
- **Ekosystém – vždy otevřený ...**

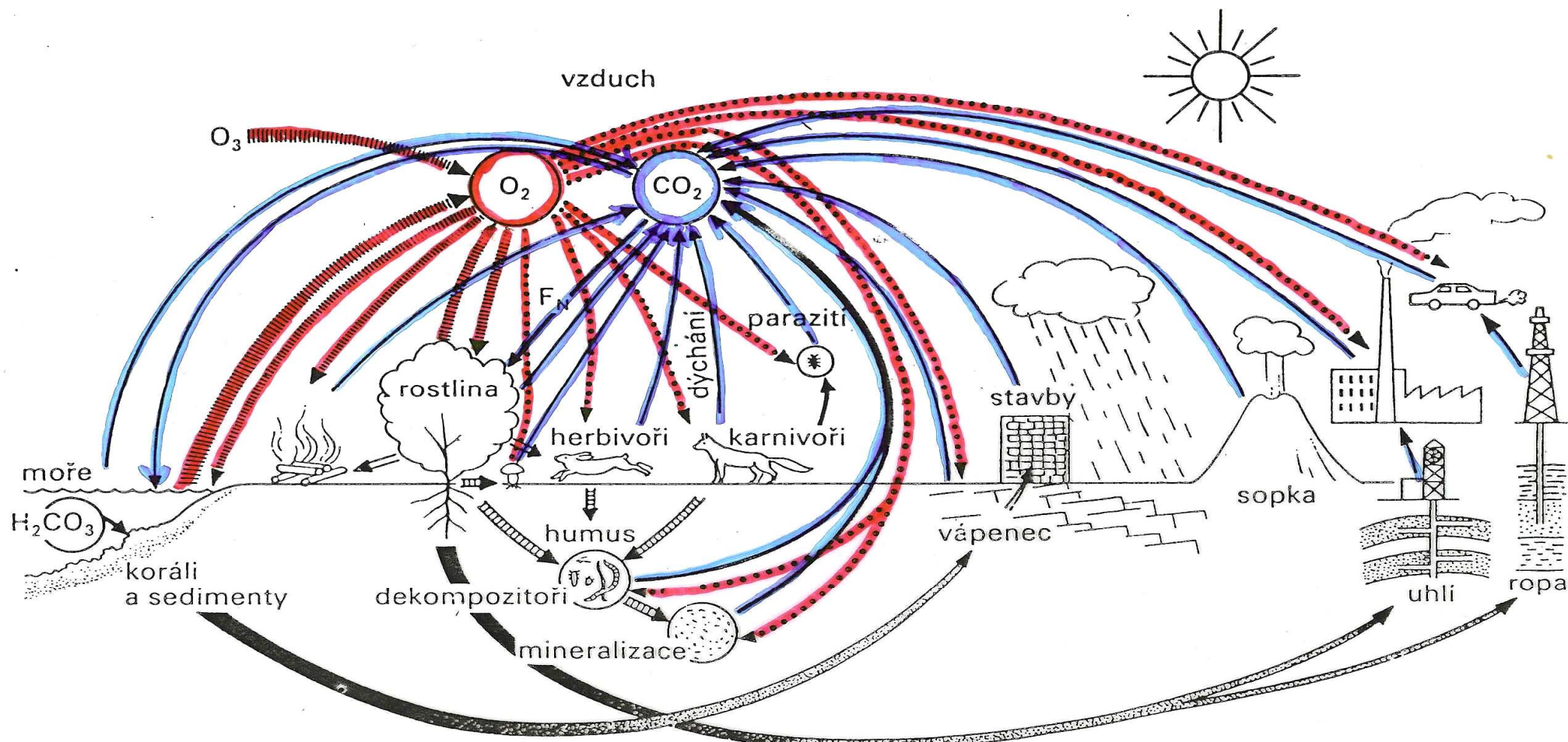

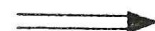

Energetická bilance ekosystémů

Koloběh uhlíku a kyslíku – základních stavebních prvků organismů

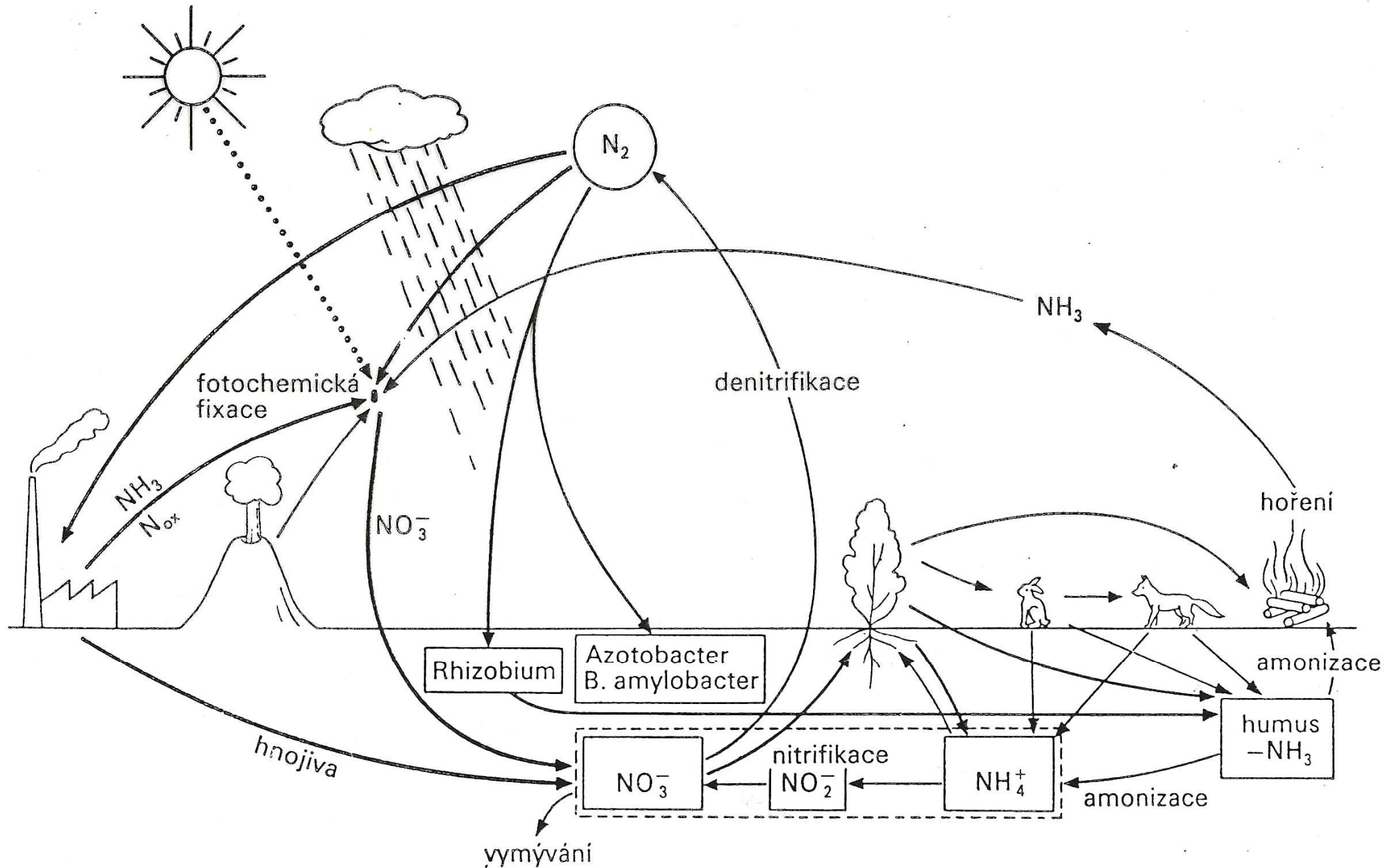

 } mobilní uhlík a uhlík jako CO_2
 } živé organické látky
 } mrtvé organické látky

 } mobilní kyslík
 } fosilní uhlík

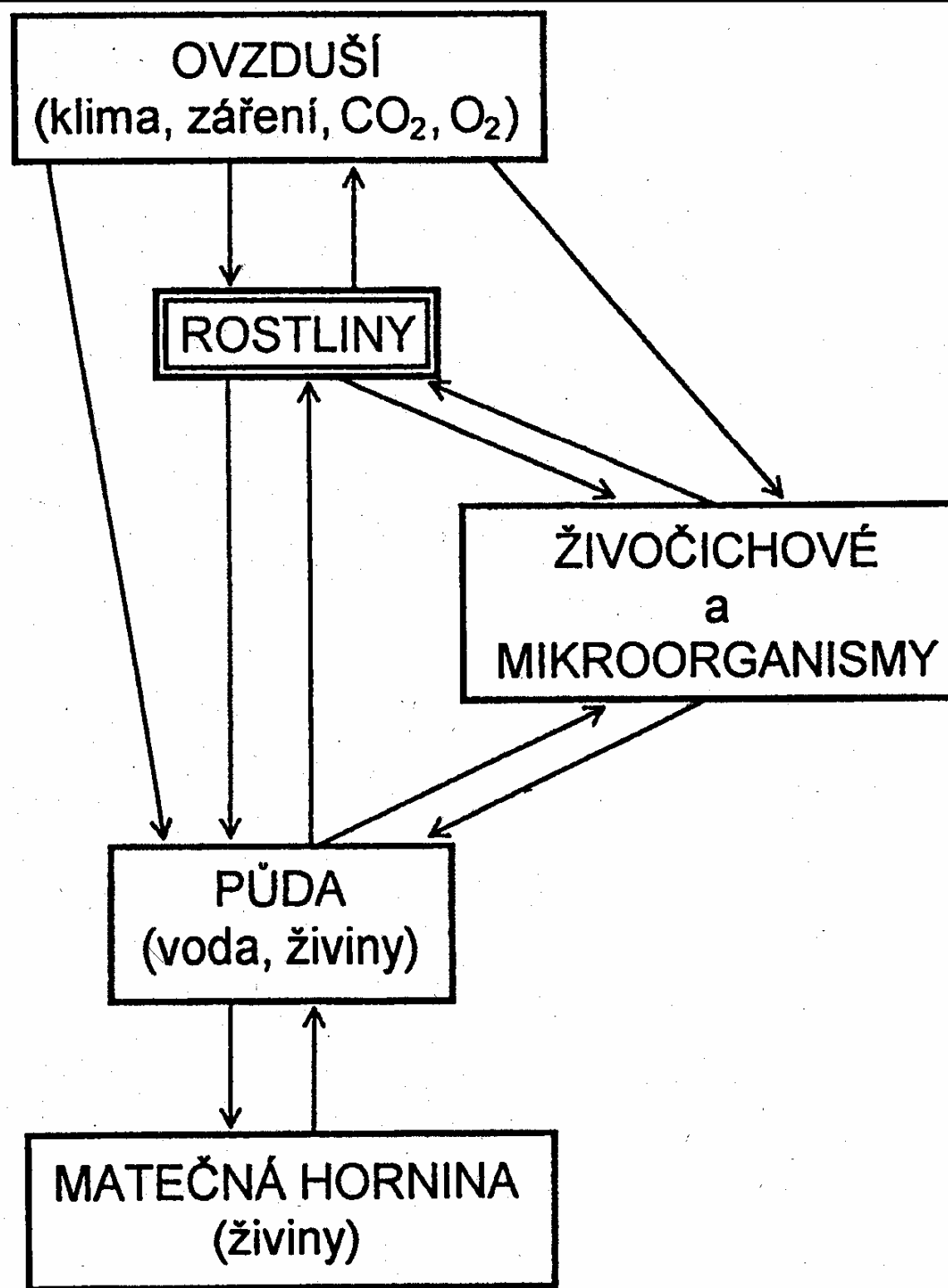

Koloběh prvků v ekosystémech - N

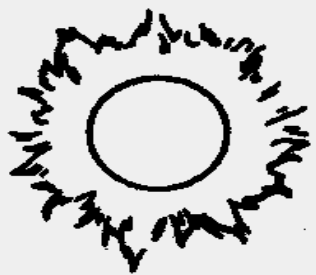

Postavení rostlin v ekosystémech

Další ekologické pojmy

- Producent
- Konzument
- => Potravní řetězec
- Potravní pyramida

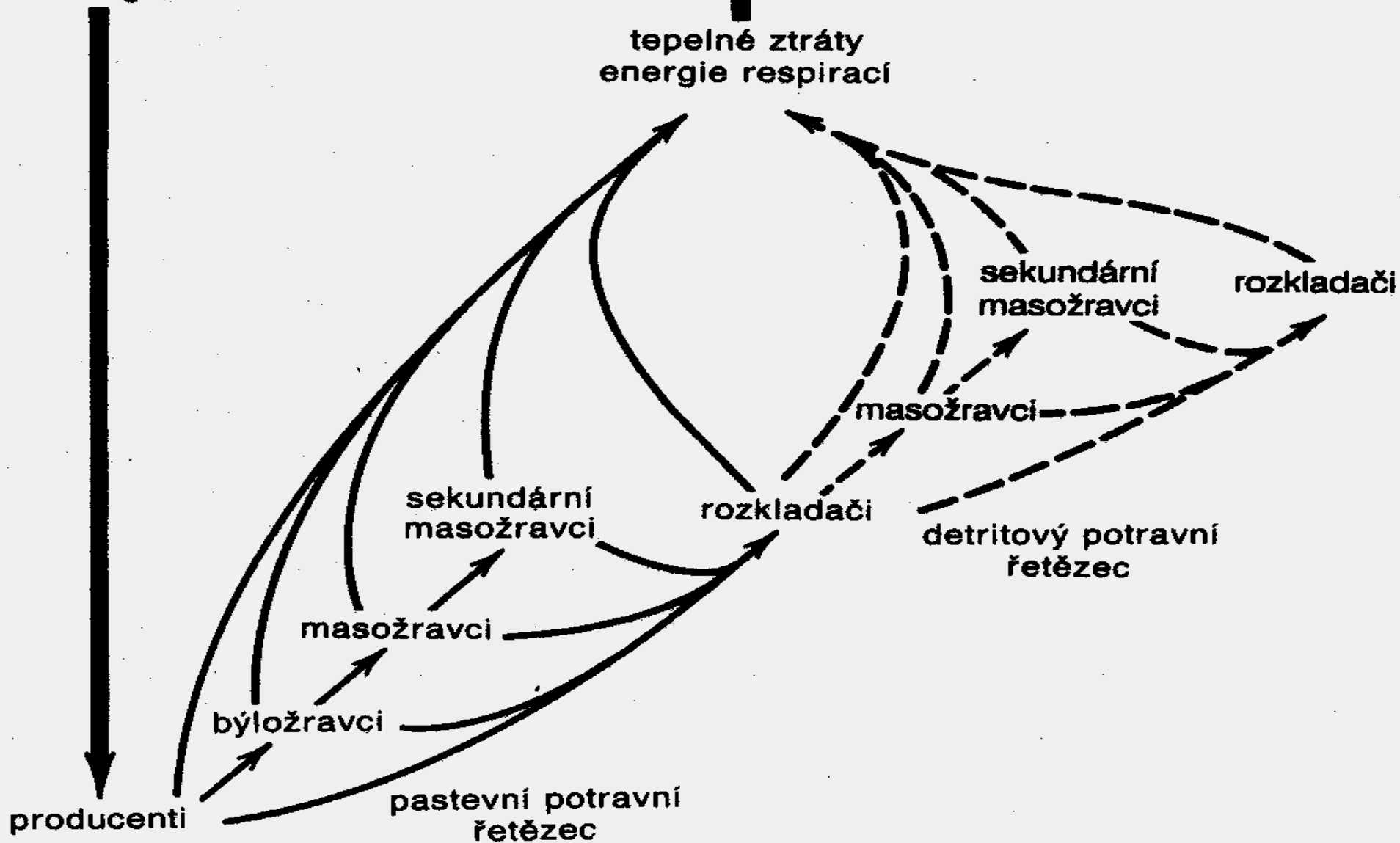

sluneční světelná energie

Potravní řetězec

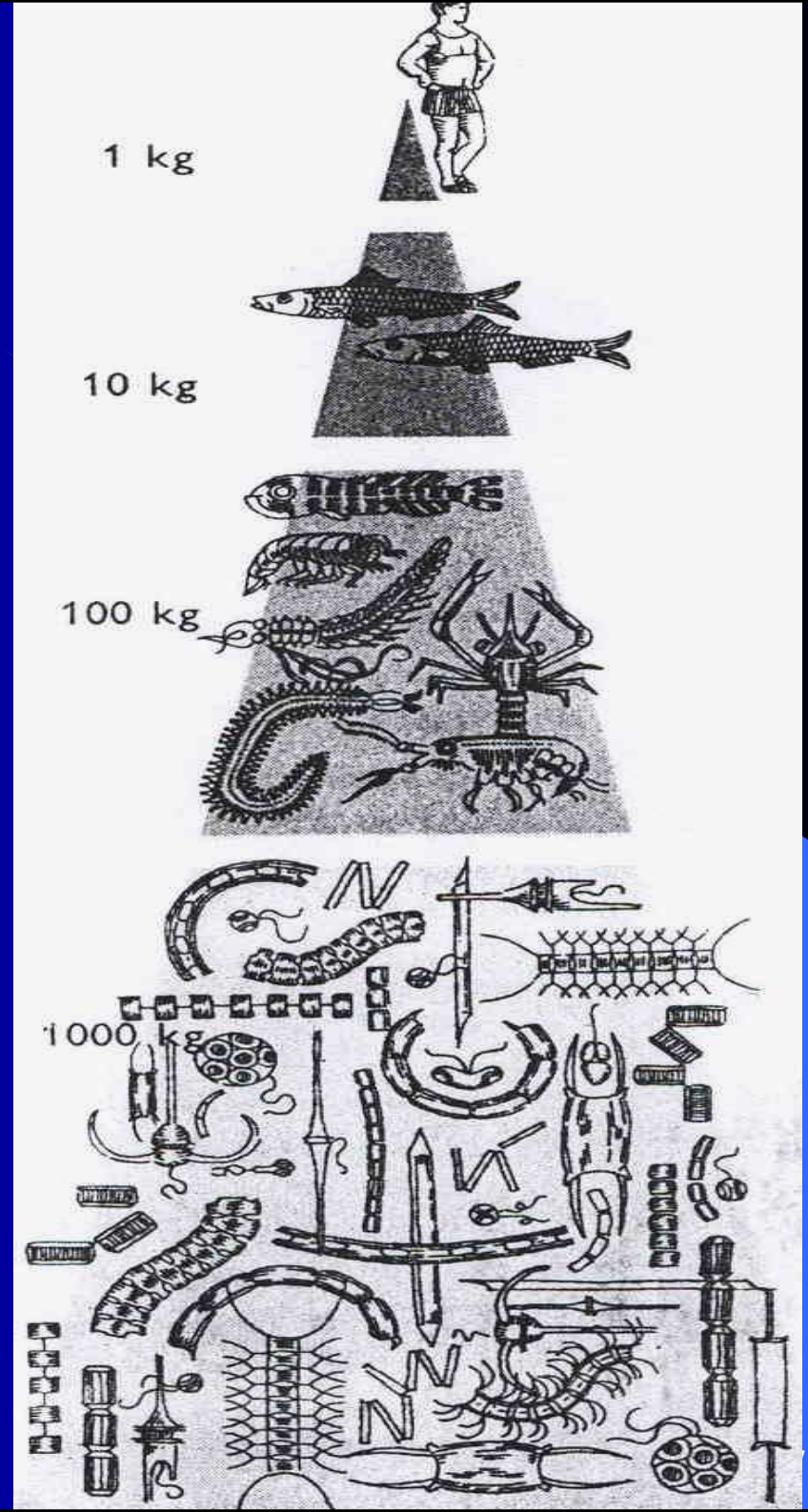

tepelné ztráty energie respirací

Potravní pyramida

- Problém: směrem nahoru ubývá ...

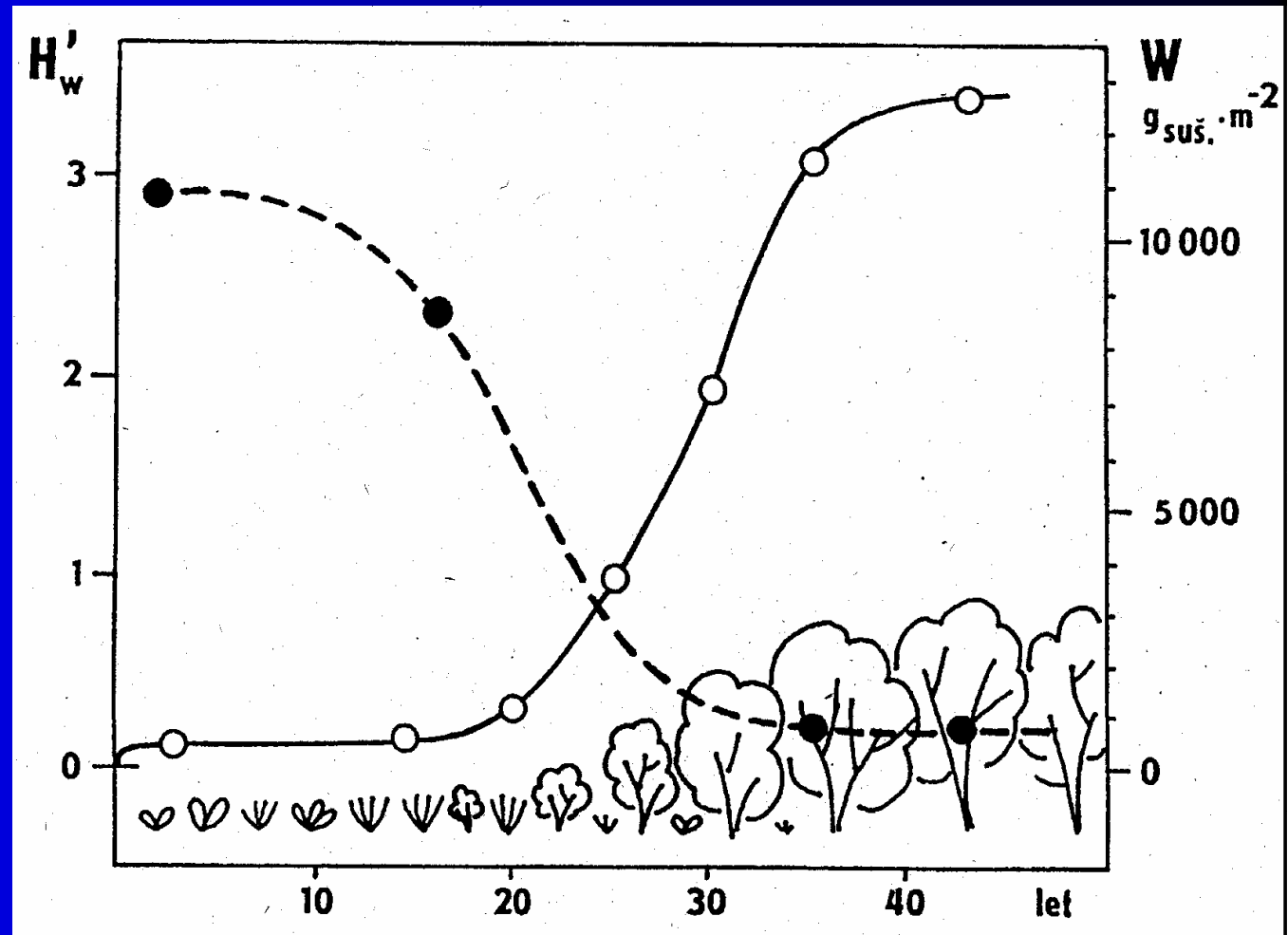

Životní strategie 1.

- r-stratégové („oportunisté“): Většinou drobní živočichové, pionýrské rostliny
- k-stratégové („konzervativci“): Bývají větší. Většina lesních stromů, velcí živočichové.

Sukcese – výklad 1.

- Uspořádaný vývoj ...

● **Import = export. Suma biomasy = konstantě**

● V ČR....

Sukcese – členění dle:

- **Příčiny:**
- **Původu stanoviště:**
- **Hospodářské hled.:**

Endo-
genní
sukcese:
Počáte-
ční
stadium
rašeli-
niště

Třeboňsko –
Červené
blato

Aplikovaná eko

Závěrečné stadium rašeliniště

Šumava – Horská Kvilda

Sukcese exogenní – příklad vodního ekosystému

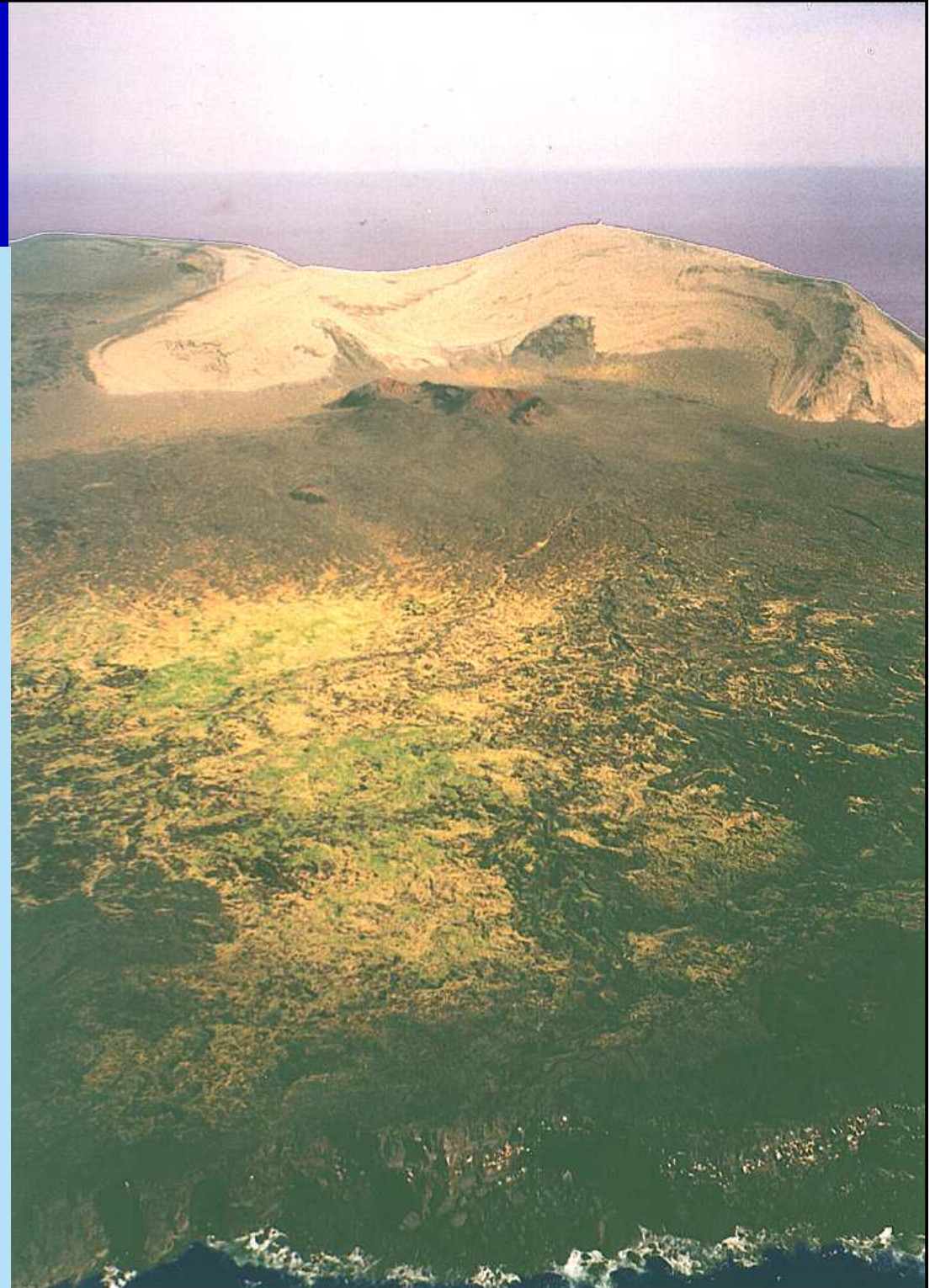
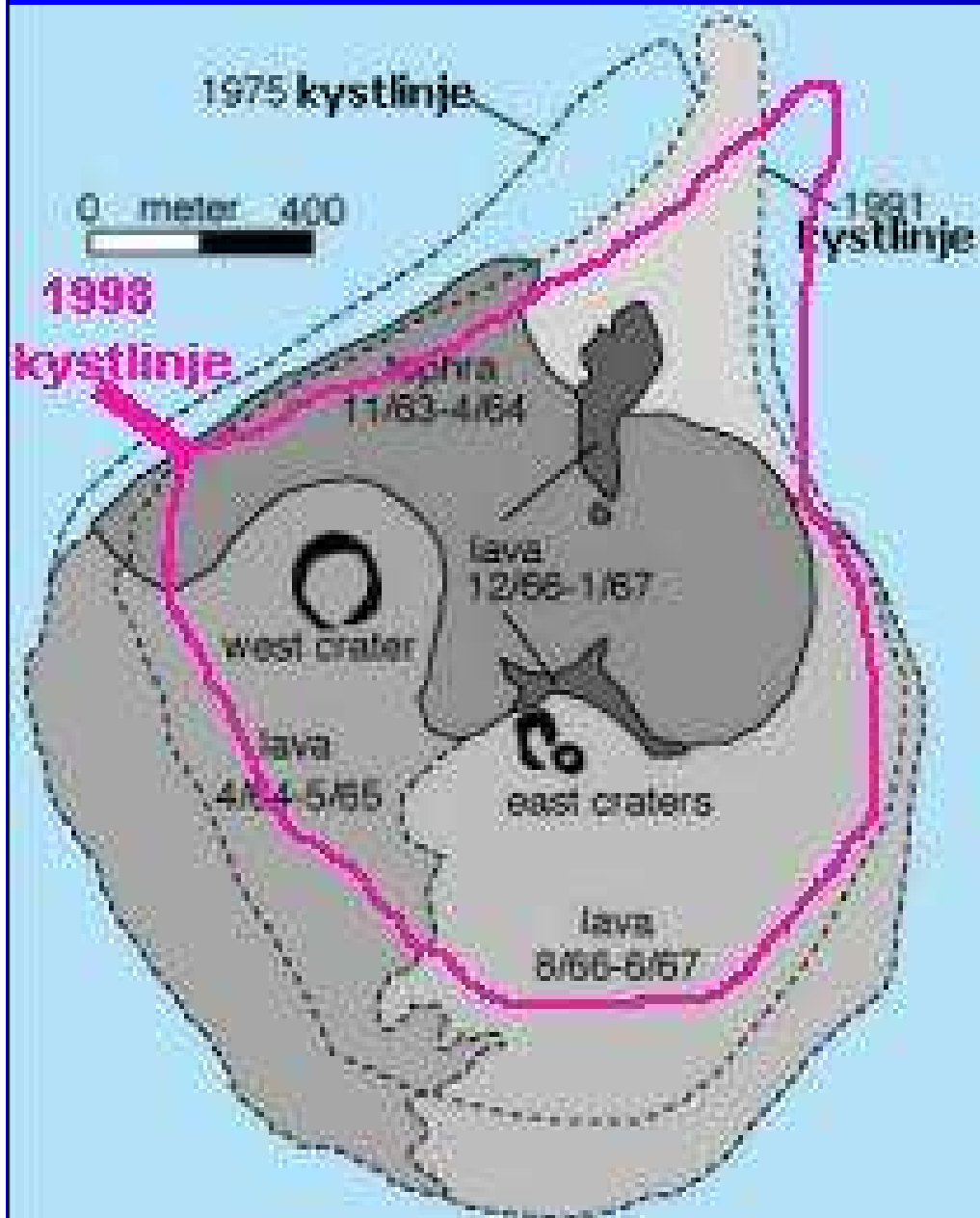

Surtsey – 1964 (1963-1967)

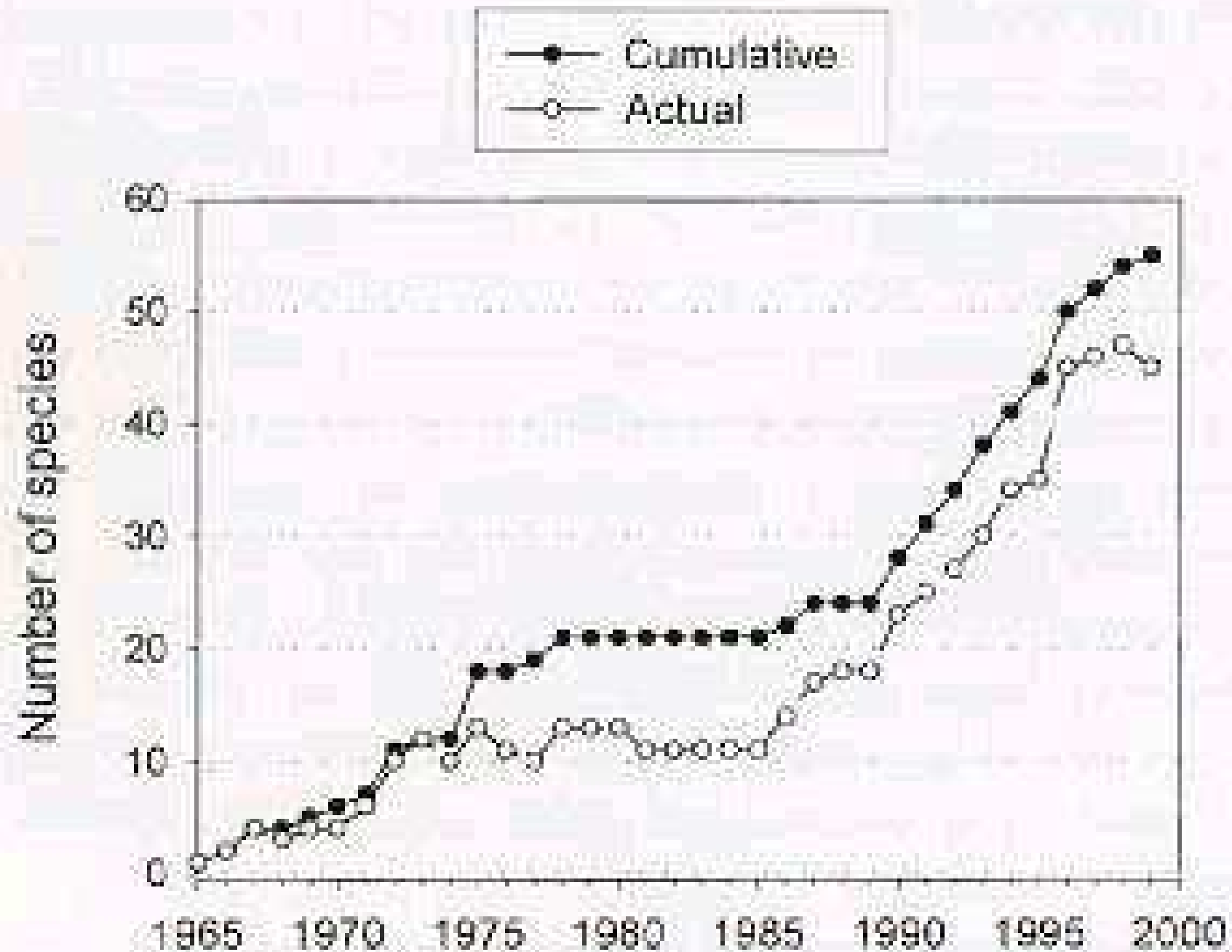
Surtsey - 1998

Surtsey

Mary Chapman, USGS

Počet druhů rostlin 1965-2000

Salix phylicifolia – od r. 1998

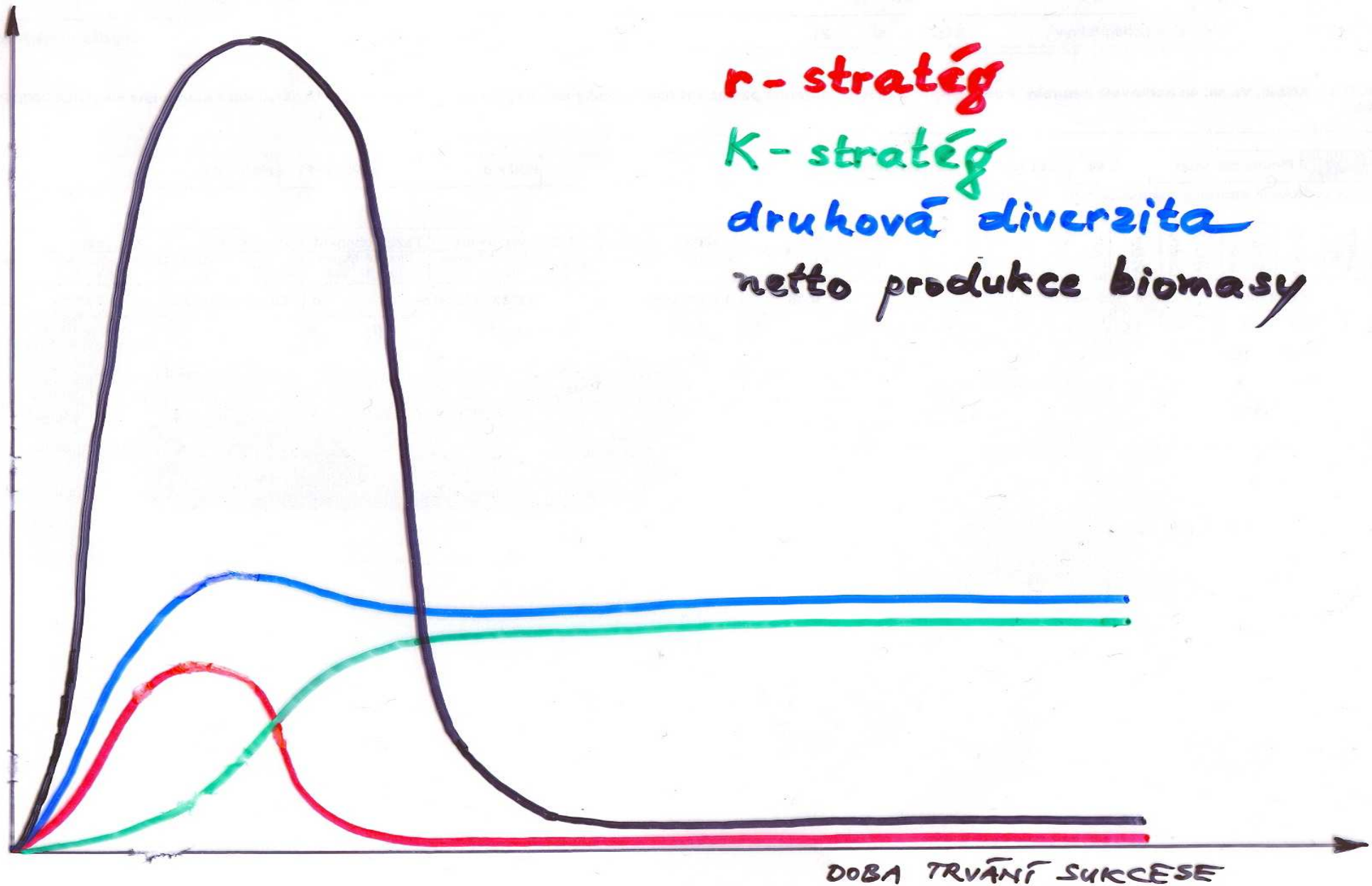

Sukcese sekundární

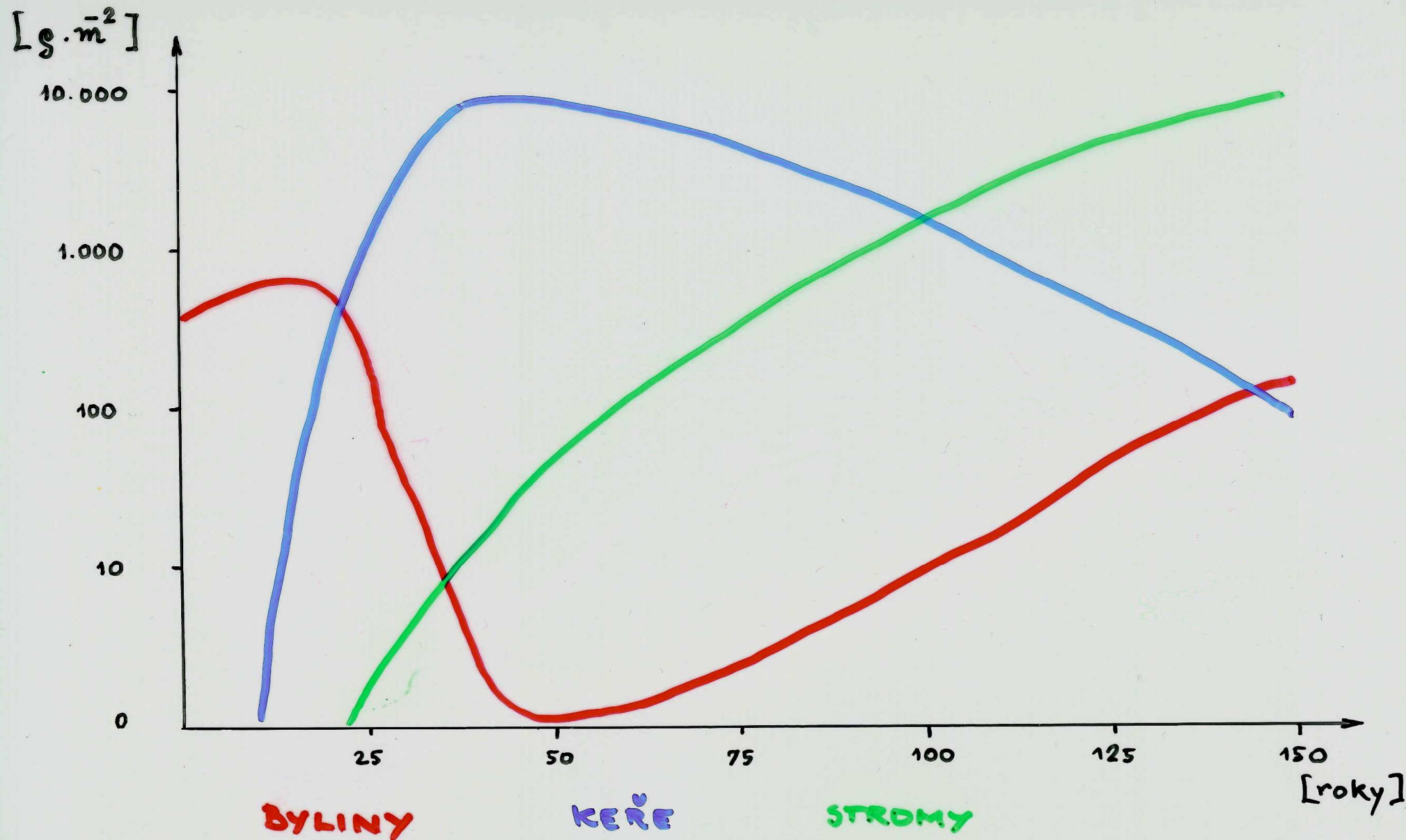

Průběh sukcese

Sekundární sukcese na úhorech (v Českém krasu)

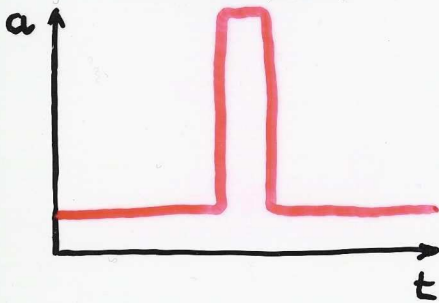
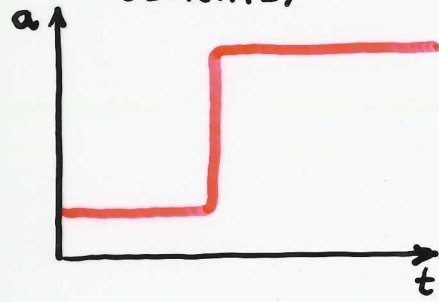

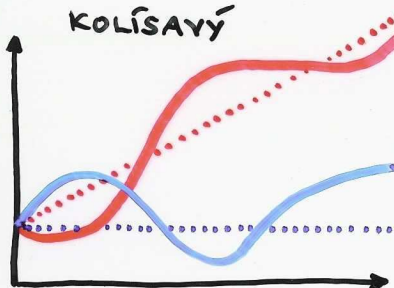
Chování ekosystémů – pojmy 1

- Ekologická stabilita =
- Ekologická **stabilita** =
- Ekol. stabilita –
–
- **Udržovaný ekosystém**
- **Překroční prahu**
- **Zhroucení**

Chování ekosystémů – pojmy 2

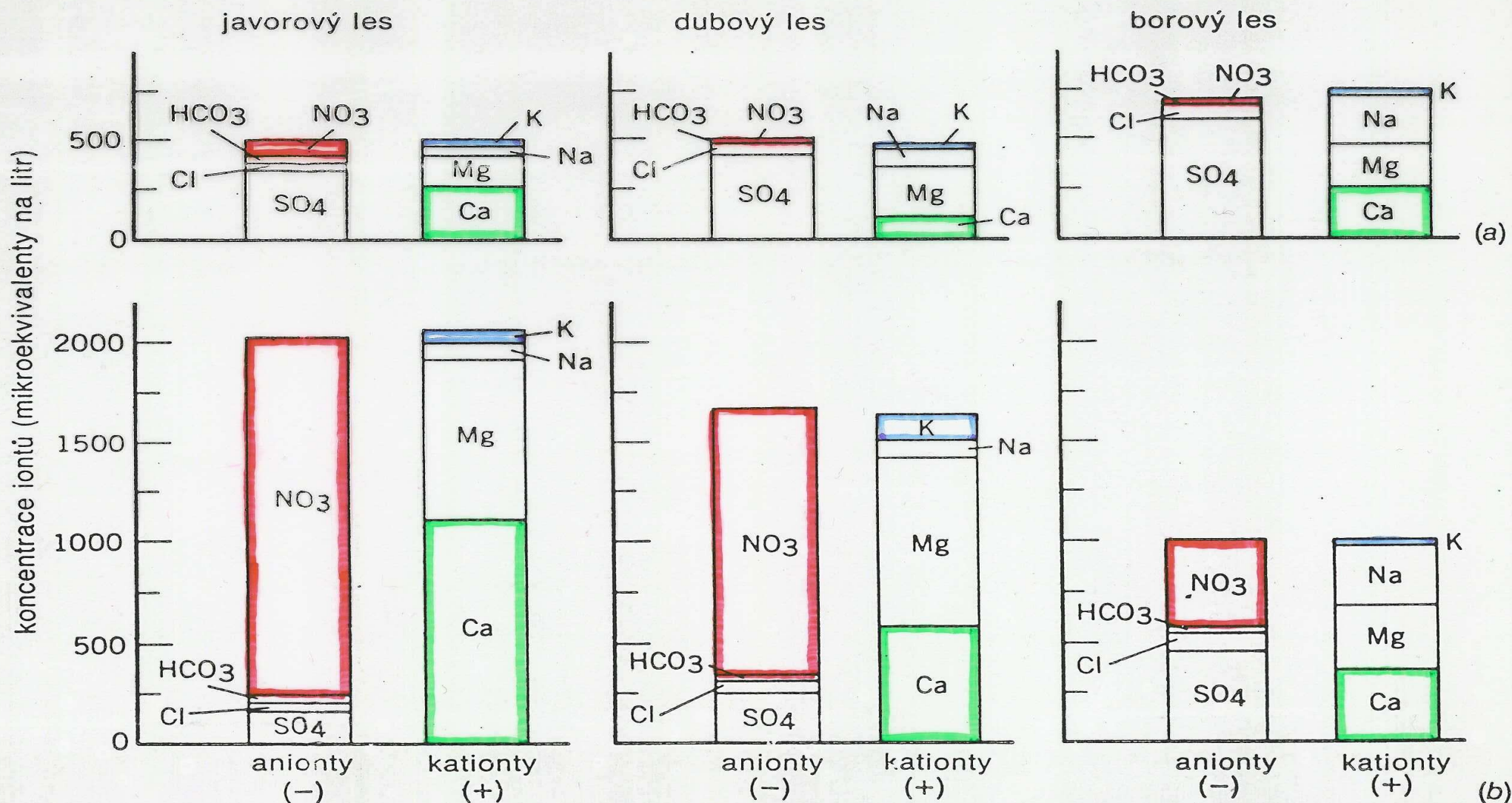
- Ekosystém **rezistentní** –
- Ekosystém **resilientní** -
- Ekologická **rovnováha (homeostáze)** =

Stresory ekosystémů dle délky a intenzity působení

VSTUPNÍ SIGNÁL	STRESORY V EKOSYSTÉMECH	
	TERESTRICKÝCH	VODNÍCH
<p>JEDNORÁZOVÝ</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - POŽÁR - JEDNORÁZ. APLIKACE P. - KATASTROF. POVODĚNÍ - HOLOSEČ - POLOM 	<ul style="list-style-type: none"> - HAVÁRIE Č.O.V. - JEDNORÁZ. ÚNIK - KATASTROF. POVODĚNÍ
<p>SETRVALÝ</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - ODVODNĚNÍ LOKALITY - EXTRÉM. DEGRADACE PŮD 	<ul style="list-style-type: none"> - NÁHLÁ ZÁTĚŽ ZNEČIŠTĚNÍ Z NOVÉHO ZDROJE (ODPAD. VODY, TEPLA)
<p>STOUPAJÍCÍ</p> 	<ul style="list-style-type: none"> - INTENZIFIKACE ZEM. (ZVYŠ. STAVŮ ZVÍŘAT) 	<p>EUTROFIZACE JAKO DŮSLEDEK INTENZIFIKACE (ODVODNĚNÍ)</p>
<p>KOLÍSAVÝ</p> 	<p><u>SETRVALÝ</u>: KOLÍSÁNÍ PRŮM. IMISÍ (SO₂...)</p> <p><u>VZESTUPNÝ</u>: PRŮM. HNOJIVA, PESTICIDY, CO₂</p>	<p>CIKROVAR. KAMPAŇ</p> <p>NĀRŮST OBJEMU ODPAD. VOD</p>

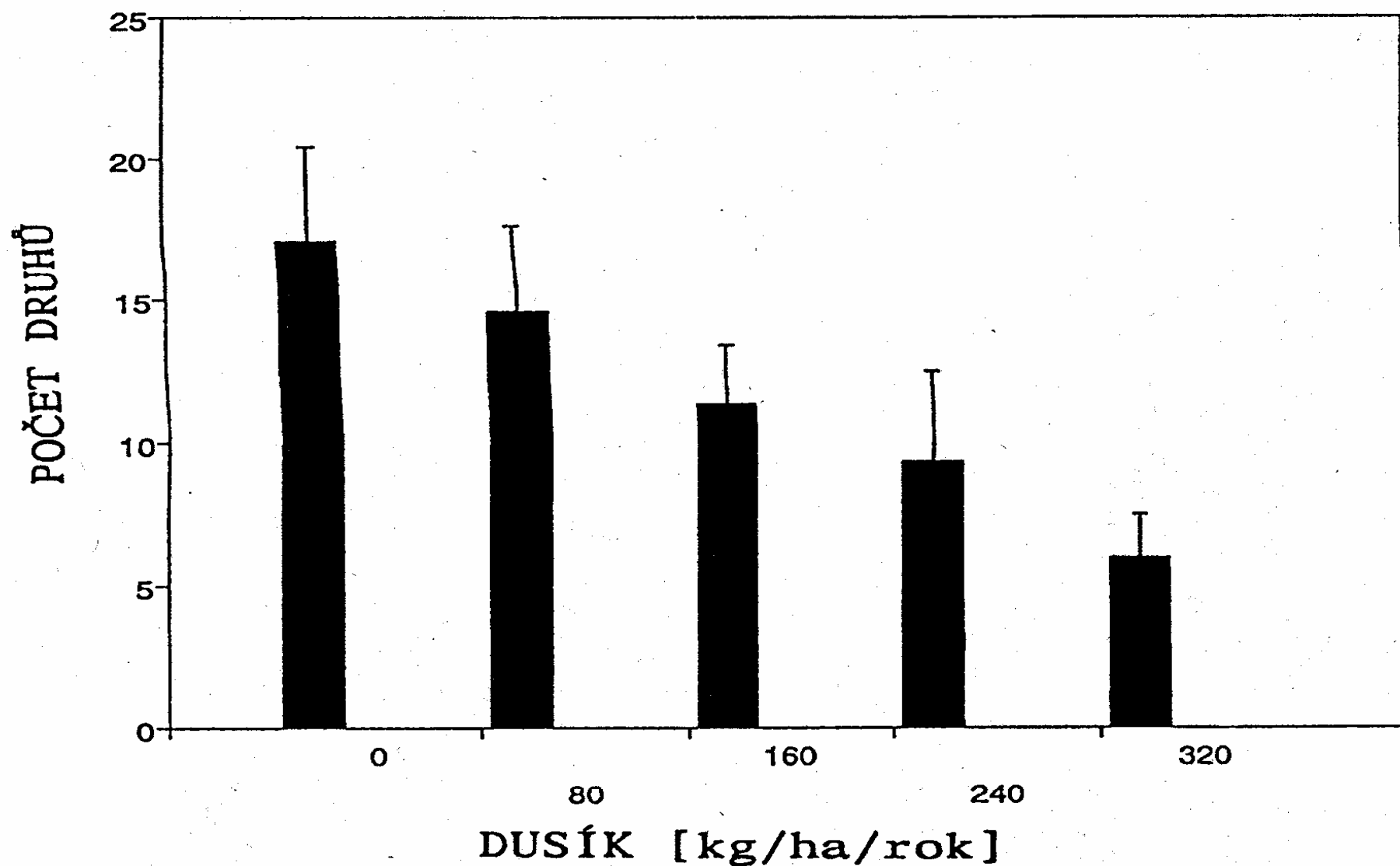

Vyplavování živin v různých typech lesa

Obr. 8.10 Vyplavování živin z neporušeného (a) a porušeného (b) lesního ekosystému. V těchto třech lesích jižní Indiany byly pokusně na modelových plochách odstraněny stromy i s kořeny a bylo bráněno zarůstání pasek. Na neporušených stanovištích je vyplavování vyšší v borovém než v listnatém (javorovém a dubovém) lese. Po poruše jsou ztráty daleko vyšší v listnatých lesích. Z grafu je dále patrná změna poměru ztrát jednotlivých živin, zvláště pak relativní pokles sulfátů a nárůst nitrátů (Vitousek, 1983). (Se svolením Springer-Verlag, Inc.)

Vliv množství dusíku na biodiverzitu

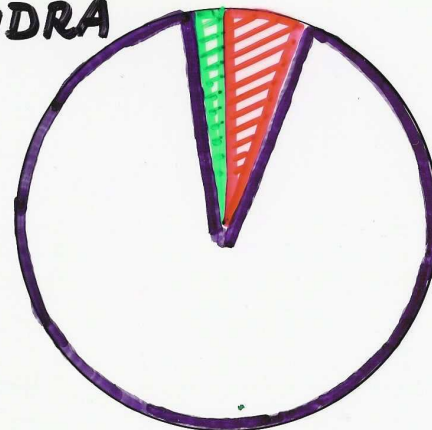

Obr.36.: Ukázka vlivu intenzity hnojení na počet druhů ve vzorkových plochách 4 x 2 m na podhorských pastvinách u Mariánských Lázní. Experiment byl vyhodnocen po 20 letech aplikace hnojiva.

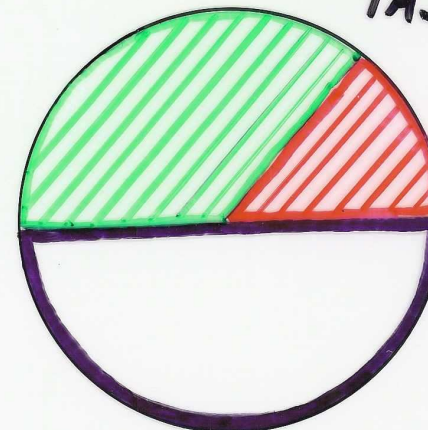

Zastoupení dusíku ve složkách ekosystémů biomů

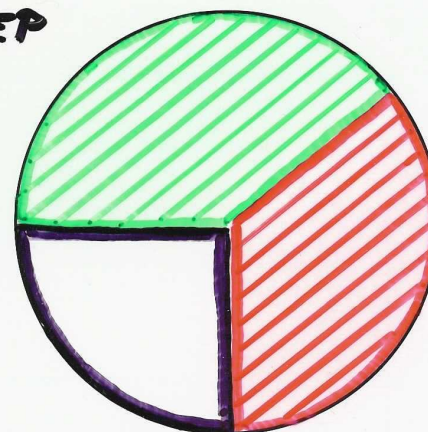
TUNDRA

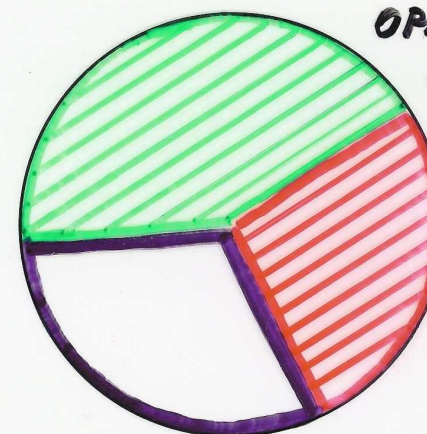
TAJGA

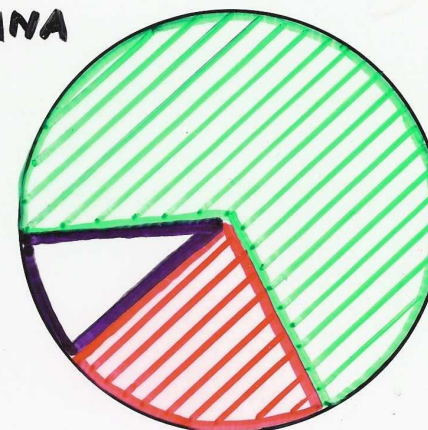
STEP

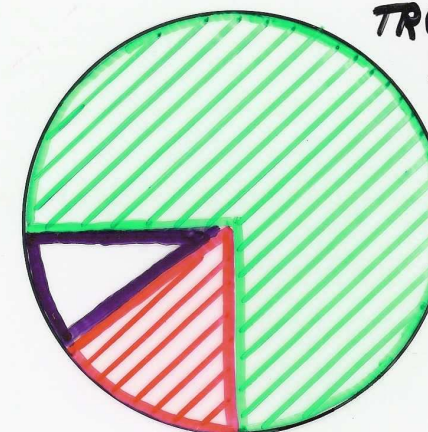
OPADAVÝ
LIST.
LES

SAVANA

TROPICKÝ
DEŠT.
LES

PŮDA

KOŘENY

NADZEMNÍ BIOMASA

Ekologická diversita a stabilita

- Zpravidla – čím větší biodiversita, ...
- Klimax: (příklad: tropický prales)
- Změněný ekosystém: nižší diversita, ...

- **Sekundární diversita (krajiny):**
- **Kostra ekologické stability krajiny:**
- Propojením většiny částí kostry:

ÚSES (ekologická síť)

Definice: Nepravidelná propojená ...

- Proč ÚSES: historie:, cíle:
- Části: existující,
částečně
dosud
- Hierarchické úrovně:

- Legislativa:

- Zákon 114/92 Sb.

- Vyhláška 395/92 Sb.

Cíle tvorby ÚSES:

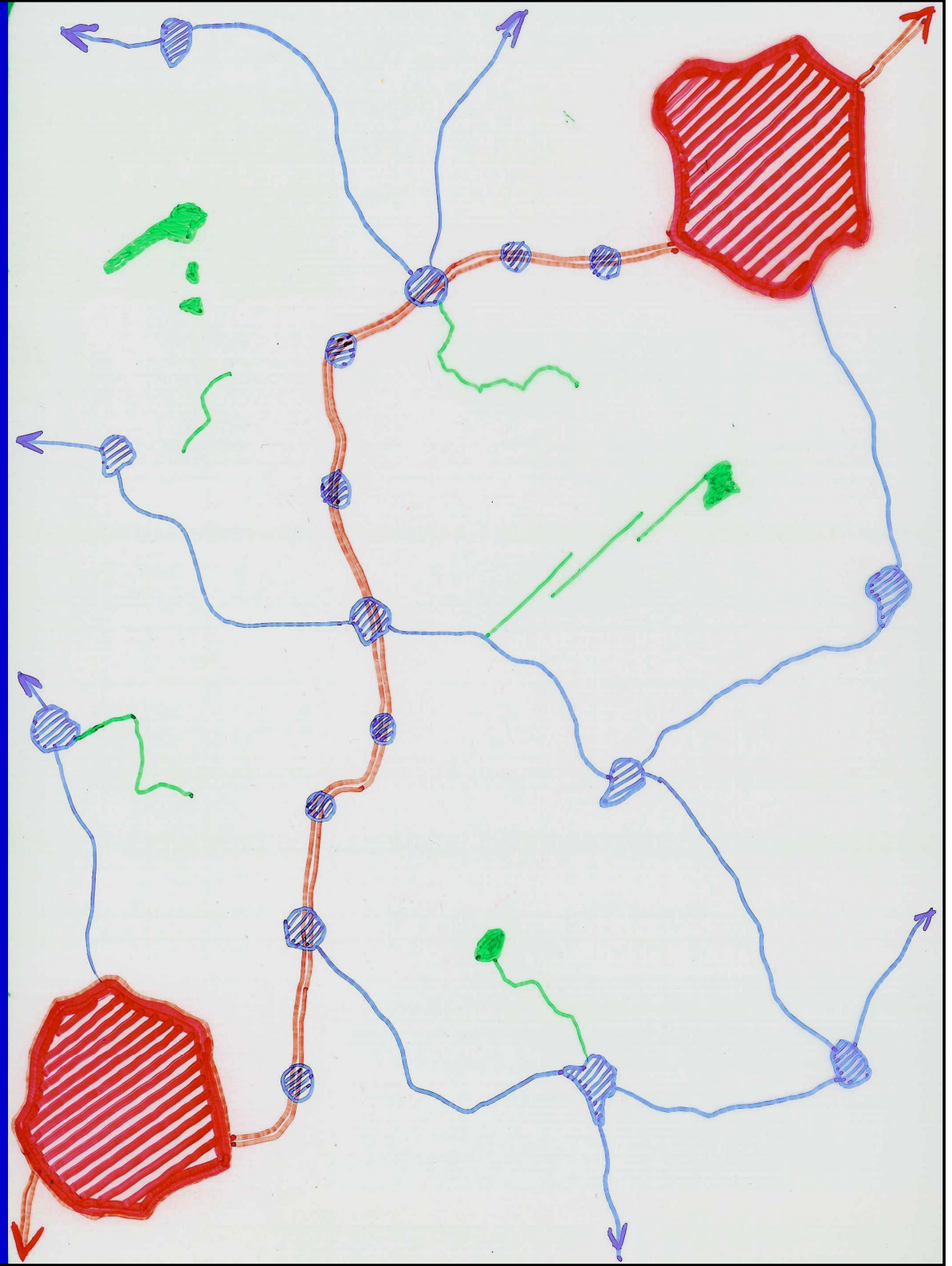
5 kritérií pro tvorbu ÚSES:

-

ÚSES zajišťuje:

Schéma ÚSES

- **Nadregionální ÚSES**
(zde není)
- **Regionální (červený)**
- **Místní (modrý) vč.**
interakčních prvků
(zeleně)

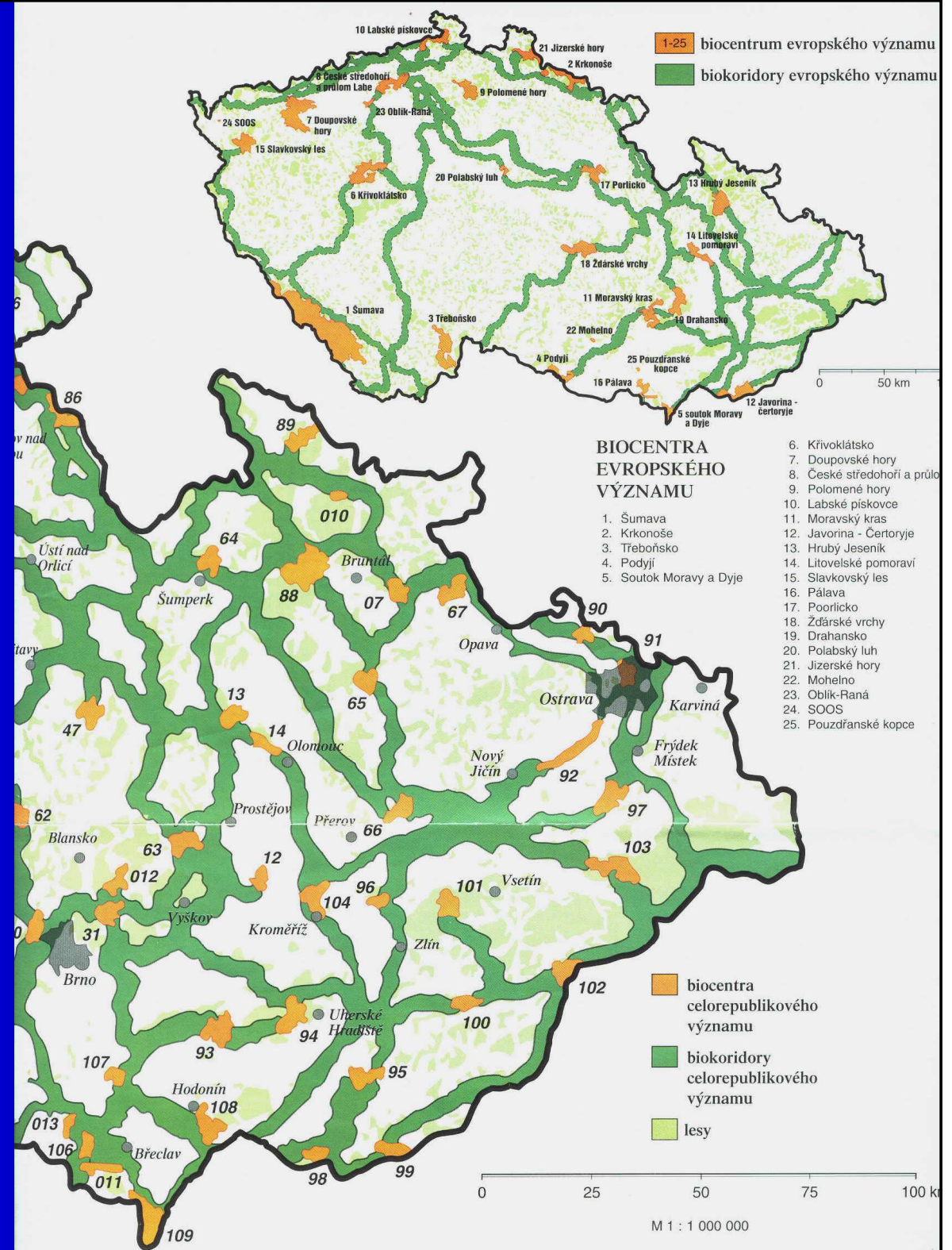
Prostorové parametry ÚSES

- Minimální nutná plocha biocentra (+ tvar)
- Minimální nutná šířka biokoridoru
- Maximální možná délka biokoridoru mezi biocentry – stejné úrovně jako biokoridor
– vloženými biocentry nižší úrovně

Nadregionální ÚSES - plakát

- Rok 1994
- Biokoridory vč. ochranných zón
- (Středo)evropská ekologická síť

Nadregionální ÚSES

- Cíl:
- Biocentra: Soubor ekosystémů, ...
- Biokoridory: Různé druhy –

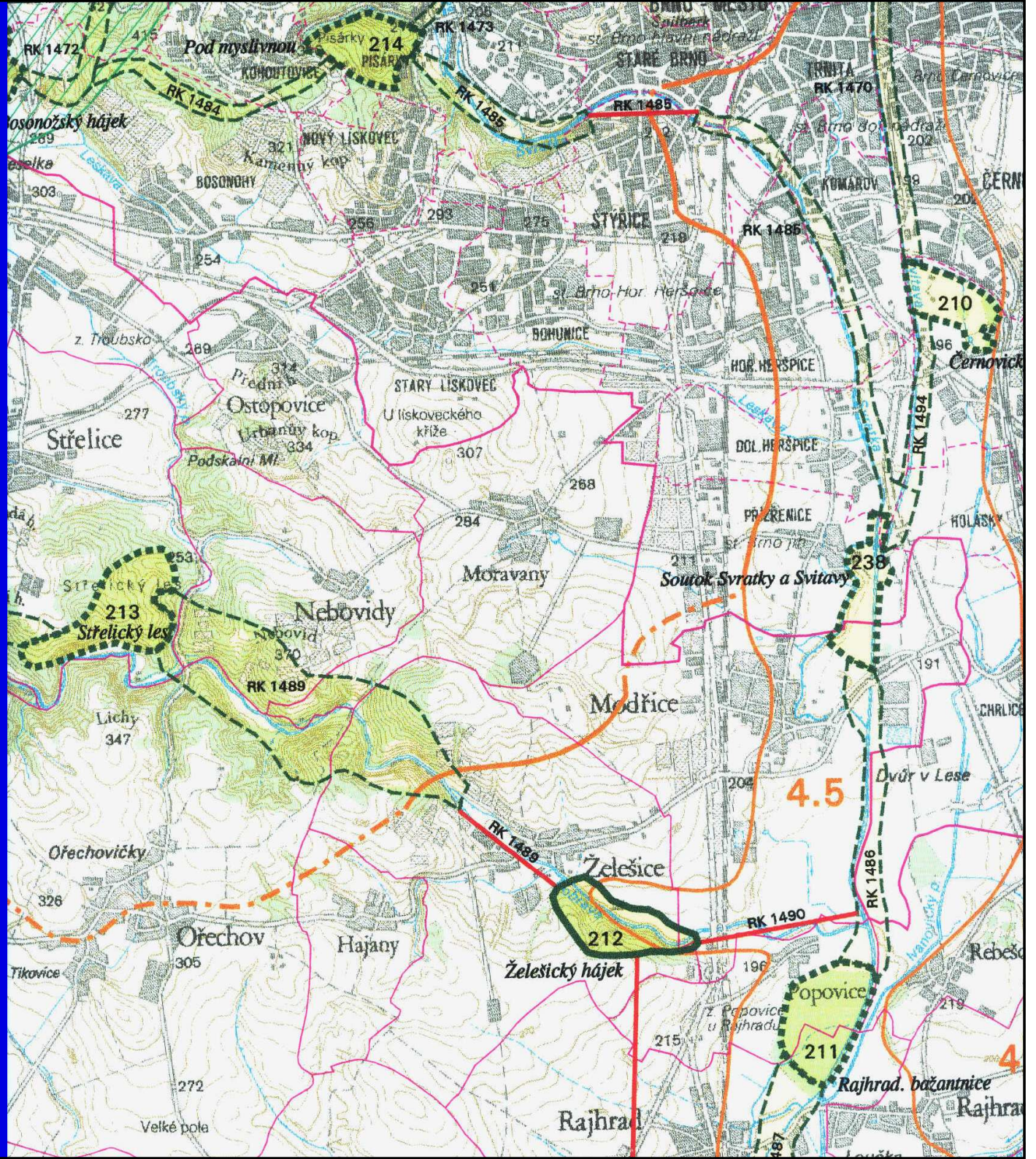
Evropská ekolog. síť:

ÚTP

Nadregionální a regionální ÚSES ČR

- Biocentra
- Biokoridory
  - existující
  - chybějící
- Bioregiony

Regionální ÚSES

- Cíl:
- Biocentra: lesy širokých niv a 1.v.s.
2., 7. a 8. v.s.
3. a 6. v.s.
4. a 5. v.s.
luční v nivách
ostatní
stepní lada
mokřadní 1.- 4. v.s., skalní
5.- 8. v.s.
- Biokoridory: mezi regionál. biocentry:
k vloženým lokál. biocentrům:

Územní plán Brna – ochrana území vč. ÚSES

- **Místní – lokální
ÚSES**
- Biocentra
- Biokoridory
- Interakční prvky

Místní ÚSES

- Cíl: trvalá existence převážné části druhů, stabilizace okolí („pracovní“ část ÚSES)
- Biocentra: lesní, mokřadní, travnatá
vodní, prameništní
skalní
- Biokoridor: stepních lad
lesní
mokřadní
luční
- Interakční prvek

Časové parametry místního ÚSES

Začátek fungování / min. doba trvání (v letech)

Lesy s převahou topolů

Lesy s převahou dubů

Lesy s převahou buků

Lesy s převahou smrků

Vodní společenstva

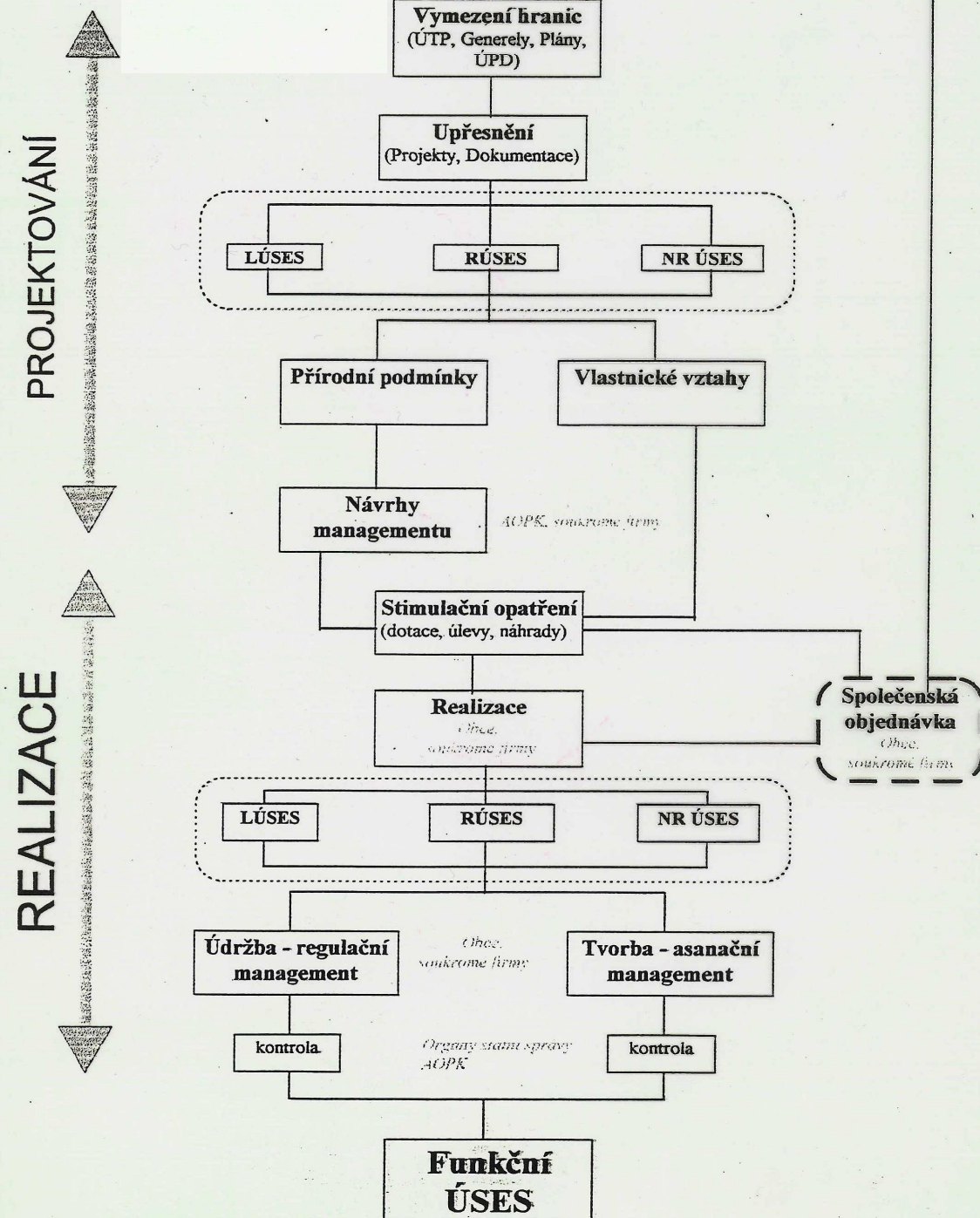
Luční společenstva

Stepní lada

Nerašelištní mokřady

Toto platí pro místní ÚSES, pro vyšší úrovně

Schéma přípravy ÚSES

Realizace ÚSES - Křižanovice

Lokální biokoridor z r. 1990

Foto M. Culek, 2001

Regionální biokoridor

Loděnice u Pohorelic – z r. 2000, délka 2 km

Fota M. Culek, 2001

Použitá literatura a podklady:

- Barevné fotografie (není-li uvedeno jinak): Kolektiv (1996-2003) : Edice svazků Chráněná území ČR, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha.
  - Barevné kresby: Kynčl, M. (nedat.): Přednášky z aplikované ekologie. MS. Fakulta architektury VUT v Brně. Brno.
  - Černobílé kresby: Šeda, Z. (1982): Ekologie rostlin. Skripta UJEP Brno. Brno.
- Forman, T.T., Godron, M. (1993): Krajinná ekologie. Překlad z anglického jazyka. Academia, Praha 1993.